Громадянська освіта і визначення поняття „політика"

Віктор Пащенко,
аспірант Інституту політичних і етнонаціональних досліджень НАН України

В цікавій, грунтовній статті кандидата політичних наук Миколи Іванова „Що таке „громадянська" і що таке „політична" освіта?", опублікованій у №2 журналу „Політичний менеджмент" [1, с. 41 – 49], є одне доволі спірне місце. Так, автор говорить, що „політико-онтологічні цілі" не є „характерними для системи громадянської освіти" [1, с. 48]. Однак „центральними аспектами системи громадянської освіти" є „питання функціонування найважливіших сфер суспільного життя", а метою – „формування свідомого громадянина, здатного ...захищати свої права та надавати підтримку силам, які реально можуть представляти його інтереси" [1, с. 45].

Однією з найважливіших сфер суспільного життя є, безумовно, політика. Але важливість визначення, що вона собою являє, для громадянської освіти полягає не тільки в цьому.

Оскільки головною ознакою свідомого громадянина є здатність і готовність до активної участі в суспільному житті, то громадянська освіта має дати тим, хто її потребує, „певний рівень знання, який може вважатися достатнім для того, щоб забезпечити партиципацію" [2]. Тобто знання про існуючий інституційний устрій і функціональні зв'язки та знання про реальні шляхи вирішення проблем, що виникають, необхідні для того, щоби громадянин справді зумів реалізувати існуючі можливості впливу та виступив на захист своїх інтересів. Але для того, щоб це знання доповнювалося відповідною практичною діяльністю, потрібні ще певні спроможності (навички) і внутрішні установки, які теж повинна давати громадянська освіта. Яким чином в процесі громадянської освіти можна сформувати установку на активну участь у суспільному житті? Важливу роль у цьому відіграє те, яким пропонується бачення політики.

У нас на рівні суспільної свідомості побутує, на жаль, уявлення про політику як про „брудну справу". Хто ж захоче „влипати в брудні справи"? Водночас політика вважається чимось недосяжним, непідвладним і незрозумілим. А оскільки фактичне наше ставлення до речей формується

обмін репліками

через уявлення про них, уявлення про наші взаємовідносини з ними, то й одну з причин пануючої в нашому суспільстві політичної апатії і пасивності належить шукати в нашому ставленні до політики.

За кількістю запропонованих визначень термін „політика" може суперничати лише з терміном „демократія". Таке розмаїття створювалося в рамках різних теорій шляхом використання дуже різних підходів. Вивчення їх є важливим у рамках політологічної освіти. Але громадянин потребує лише **одного** уявлення про політику, яким він би міг керуватися, і бажано, щоб воно вело його до активної громадянської позиції. Та як можна обрати одне-єдине з усіх існуючих визначень?

Взагалі, те, що існує велика кількість визначень терміна „політика", можна пояснити, наприклад, за допомогою концепції „essential contestability", „сутнісної спірності" понять, провідником якої на теренах пострадянських країн став В. Ледяєв [3, с. 86]. „Конкурентність", („спірність") понять означає, що „концептуальні диспути стосовно понять носять нормативний (оціночний) характер, оскільки вираження якоїсь цінності є невід'ємною частиною самого поняття. Ідеологічний елемент ніби безпосередньо „вбудований" в зміст останнього, що прирікає на невдачу будь-які спроби дати йому „об'єктивне" визначення" [3, с. 86]. Тому в центрі визначення „політики" опиняється або боротьба груп за владу, або авторитарний розподіл цінностей, або боротьба за організацію людських можливостей. Якщо ж ми не можемо обрати якогось об'єктивного визначення, то чому б не створити його спеціально для курсу громадянської освіти, в якому б не наголошувалося, що політика – це боротьба груп еліти за владу та ресурси?

Політологи, вочевидь, вважають, що роблять суспільству послугу, „розкриваючи очі" на справжній зміст політики. Але варто замислитися: чи не створюємо ми політику згідно з нашими уявленнями про неї?

Література:

1. **Іванов М.** Що таке „громадянська" і що таке „політична" освіта? // Політичний менеджмент. – 2003. - №2. – С. 41 – 49.

2. **Мюнклер Х.** Гражданская компетентность //www.academy-go.ru/publications/ Munkler.html

3. **Ледяев В. Г.** О сущностной оспариваемости политических понятий // / ПОЛИС. – 2003. – №2. – С. 86 – 95.